

Вітання учасникам конференції

Шутенко Л. М., ректор Харківської національної академії міського господарства, д.т.н., професор

Шановні учасники міжнародної науково-практичної конференції, гості,
присутні!

Сьогодні ми відкриваємо і починаємо працювати на міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми і шляхи розвитку інноваційних процесів будівельної галузі».

Одним із головних напрямків структурної політики є подальше реформування будівельних організацій і підприємств, направлене на їх прискорені адаптацію і досягнення конкурентоспроможності в умовах ринку.

Досягнення поставленої мети в будівельній галузі можливе лише на основі формування національної інноваційної політики України.

Питання формування національної інноваційної системи України, що, звичайно, відноситься до будівельної галузі, є дуже важливим і актуальним. Інноваційна система держави – це новий вимір економічних і соціальних відносин, який базується на пріоритетному розвитку знань і технологій їх використання. Це перехід у новий вимір суспільних цінностей, коли знання стають матеріальною основою існування людини, а технології їх застосування створюють якісно новий вимір благополуччя цілого суспільства. Створення такої системи є викликом часу, але, з другого боку, як свідчить досвід передових країн світу, прерогативою держави, протягом політичної волі її керівництва, консолідованих дій усіх органів державної влади. Головна мета таких перетворень – підвищення конкурентоспроможності економіки, будівельної галузі, і, взагалі, покращення життя людей.

Основою будівельної галузі, яка є галуззю утворення основних фондів в усіх галузях країни, є інвестиційно-інноваційна діяльність.

Для підтвердження цієї тези звернемося і проаналізуємо проблеми та перспективи інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств нашого Харківського регіону.

Наприкінці 80-х років ХХ століття почалося ринкове реформування економічних систем країн Центральної та Східної Європи. В усіх державах ці перебудови потребували значних довгострокових вкладень коштів. В економічну літературу та практичне життя міцно увійшло поняття «інвестиції».

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати». У більш широкому трактуванні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою наступного його збільшення.

За фінансовим визначенням, інвестиції – це всі види активів (коштів), що вкладаються в господарчу діяльність з метою отримання доходу.

Економічне визначення інвестицій можна сформулювати таким чином:

інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал.

Загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України визначає Закон України «Про інвестиційну діяльність».

У цьому законі інвестиції визначаються як сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкта підприємницької діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права, що впливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («know-how»);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Таким чином, для реалізації виробничих процесів підприємствам потрібні інвестиції у різних формах. Для діючих підприємств особливо важливо мати грошові кошти (фонди обігу).

Оборотні засоби, з погляду джерел фінансування, поділяються на власні і позикові.

Власних коштів для виробництва продукції постійно не вистачає. Тому підприємства залучають для своїх потреб позикові оборотні засоби, які виступають у вигляді кредитів банків, але в умовах політичної, економічної, фінансової кризи банки перестали давати кредити. Це по словам Семенюк-Самсоненко, яка була головою ФДМ до 2009 року, призвело до того, що у грудні 2008 року 47% приватизованих підприємств в Україні не працювали зовсім. У Харківському регіоні на кожному другому підприємстві був введений скорочений режим роботи.

Так чому ж банки перестали кредитувати виробництво?

Дослідження цього питання показало, що за даними Міністерства фінансів, починаючи з 2006 року, валовий зовнішній борг України (державний і корпоративний) збільшувався щорічно на 34 млрд.долл. США і за станом на 1 жовтня 2008 року досяг 100,3 млрд.долл. – тобто майже 60% від ВВП. Найкрупнішими позичальниками на міжнародних ринках були банки і приватні компанії. Частка довгострокового боргу в загальній сумі валового зовнішнього боргу залишалася на стабільному рівні – близько 72%.

Фактичний розмір валового зовнішнього боргу України вже в 2007 році перевищив як критичний, так і оптимальний рівень у розмірі 49,7% ВВП. Експерти МВФ ще в позаминулому році попереджали український уряд і НБУ, що така сума зовнішнього боргу для країн при низькому рівні державних доходів збільшує вірогідність розвертання фінансових криз до 66,8%.

Іншими словами, крупний український бізнес захопився «легкими західними кредитами»), забуваючи про структурні реформи і модернізацію виробництва. Про банки взагалі окрема розмова: вони брали у Європи долар або євро під 3-4% річних, щоб позичити його покупцям квартир і машин під 10-12% в рік, розраховуючи отримати на цих спекулятивних операціях до 300-400% прибутку. При цьому в результаті обмежень Нацбанку, що боровся з інфляцією, ці гроші банки не хотіли віддавати в реальний сектор, підживляючи споживацький попит, який, у свою чергу, продовжував підштовхувати ціни вгору.

А у вересні 2008 року почалася світова фінансова криза, яка перекрила приток «легких кредитів». Це співпало в часі з погіршенням умов торгівлі головних українських експортерів, девальвацією і спекулятивними іграми з національною валютою, зростанням процентних ставок по позиках і т.ін. В результаті боржники перестали повертати банкам кредити, приток клієнтів вичерпався.

Зараз в Україні частка неповоротних іпотечних і споживацьких кредитів в більшості банків виросла до 50-70%. Західні кредитори, знаючи про проблеми в Україні, зажадали в цей час гроші назад, щоб розрахуватися з своїми зобов'язаннями. В результаті велика частина банків і компаній виявилася перед загрозою банкрутства і переходу у власність кредиторів. У такій ситуації банки перестали надавати кредити і виробниче підприємництво в Україні стало скорочуватися.

Ця негативна ситуація має віддзеркалювання і в економіці Харківського регіону.

Так, за 2007р. у розвиток економіки області підприємствами та організаціями-забудовниками за рахунок усіх джерел фінансування було вкладено 14432,0 млн.грн. капітальних інвестицій, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 955,6 млн.грн.

Капітальні інвестиції за напрямками інвестування розподілились таким чином:

- інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення) 12051,3 млн.грн. (83,5% до загального обсягу капітальних інвестицій);
- витрати на інші необоротні матеріальні активи 84,0 млн.грн. (0,6%);
- витрати, пов'язані з поліпшенням об'єкта (обсяги робіт з капітального ремонту)- 1488,3 млн.грн. (10,3%);
- інвестиції в нематеріальні активи – 776,1 млн.грн. (5,4%); витрати на формування основного стада – 32,3 млн.грн. (0,2%).

За джерелами фінансування найбільша питома вага по капітальних інвестиціях належить власним коштам підприємств та організацій 63,3%.

За 2007р. підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 12051,3 млн.грн. інвестицій в основний капітал, що становить 132,2% до 2006р. (темп росту інвестицій за 2006р. – 123,4%), у тому числі за рахунок коштів державного бюджету — 452,5 млн.грн.

Із загального обсягу інвестицій в основний капітал використано інвестицій у капітальне будівництво 5711,4 млн.грн., або 47,4% (за 2006р. 48,9%), на придбання машин та обладнання (без здійснення будівництва) – 6339,9 млн.грн., або 52,6% (51,1%).

Технологічна структура інвестицій в основний капітал склалась таким чином: витрати на здійснення будівельних та монтажних робіт – 4728,6 млн.грн. (39,2% до загального обсягу інвестицій); витрати на придбання машин та обладнання, інструменту, інвентарю -6463,2 млн.грн. (53,6%); інші капітальні роботи і витрати – 859,5 млн.грн. (7,2%):

Переважну частку інвестицій в основний капітал – 61,7% освоєно за рахунок власних коштів підприємств та організацій (7440,7 млн.грн.), що нижче на 5,1 в.п., ніж у 2006 році.

Кошти державного бюджету склали 452,5 млн.грн., або 3,8% від загального обсягу інвестицій в основний капітал (2006 рік – 1,8%); кошти місцевих бюджетів -286,8 млн.грн., або 2,4% (2,0%); кредити банків та інші позики – 1073,7 млн.грн., або 8,9% (11,1%), з них іпотечне кредитування – 63,1 млн.грн., або 0,5% (0,1%); кошти іноземних інвесторів – 1699,0 млн.грн., або 14,1% (10,0%); кошти вітчизняних компаній, інвестиційних фондів – 364,7 млн.грн., або 3,0% (1,2%); кошти населення на будівництво власних квартир – 455,7 млн.грн., або 3,8% (4,2%); інші джерела фінансування – 99,1 млн.грн., або 0,8% (1,1%), кошти населення на індивідуальне житлове будівництво – 179,1 млн.грн., або 1,5% (1,8%).

Інвестиції в основний капітал за 2007р. вкладено в:

- житлові будівлі – 1510,1 млн.грн. (12,5% до загального обсягу інвестицій);
- будівлі (крім житлових) та споруди – 3552,8 млн.грн. (29,5%);
- машини, обладнання, інструмент, інвентар – 5677,0 млн.грн. (47,1%);
- транспортні засоби – 705,3 млн.грн. (5,9%);
- інші основні засоби – 606,1 млн.грн. (5,0%).

Капіталовкладення у житлове будівництво за 2007р. зросли на 40,5% порівняно з 2006р., водночас їхня частка у загальному обсязі інвестицій в основний капітал збільшилась на 1,5 в.п.

Біля третини освоєних коштів у житлове будівництво належить коштам населення -30,2% (455,7 млн. грн.), коштам вітчизняних інвестиційних компаній, фондів тощо – 22,8% (344,3 млн.грн.). За рахунок власних коштів підприємств та організацій освоєно 19,5% (295,1 млн.грн.), кредитів банків та інших позик – 13,2% (199,4 млн.грн.), з них іпотечне кредитування на будівництво житла – 1,6% (24,2 млн.грн.).

Частка капіталовкладень у житлове будівництво області за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів складає лише 1,6%.

Із загального обсягу капітальних інвестицій по області найбільш вагомими обсягами освоєні у Чугуївському (11,6% від загального освоєння), Харківському (9,5%), Балаклійському (6,1%) районах області, а по районах м. Харкова – Дзержинському (13,7%), Ленінському (8,2%), Червонозаводському (7,8%), Київському (7,7%), Орджонікідзевському (5,5%).

Проти 2006р. обсяги інвестицій в основний капітал зросли, як у м. Харкові, так і у 5 містах обласного підпорядкування та у 23 районах області. Найбільш високого росту капітальних вкладень досягнуто у Близнюківському районі, де рівень інвестицій 2006р. перевищено у 6,0 разів; Барвінківському – у 4,7 рази, Печенізькому- у 4,0 рази, м.Люботині – у 3,5 рази, м. Первомайському у 3,3 рази; по Московському району м. Харкова – у 1,9 рази.

Найгірше освоювались кошти у Дергачівському районі (83,2%).

У розвиток добувної, переробної промисловості, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води спрямовано 41,0% усіх інвестицій в основний капітал. Більш ніж три чверті (77,0%) цих коштів освоєно в переробній промисловості (3839,3 млн.грн.).

Обсяги інвестицій, що вкладено у переробну промисловість, збільшились на 43,8% порівняно з 2006р. Значно зросли обсяги інвестицій в основний капітал (у 14,8 рази) підприємств з виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів.

Водночас суттєво скоротились темпи освоєння інвестицій в основний капітал на підприємствах з оброблення деревини та виробництва виробів з деревини, крім меблів (на 77,0%); текстильного виробництва; виробництва одягу, хутра та виробів з хутра (на 45,8%); металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (на 43,8%).

Також значні обсяги інвестицій в основний капітал по області були спрямовані у: підприємства, що займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 2420,3 млн.грн., що становить 20,1% від загального обсягу; будівництво та технічне переоснащення об'єктів транспорту та зв'язку – 1838,5 млн.грн. (15,3%).

Обсяги капітальних інвестицій, спрямовані на охорону навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів за 2007р. склали 25,4 млн.грн., що становить, як і у 2006 році, 0,2% від загального обсягу освоєних капітальних інвестицій.

Переважна частка капіталовкладень (813%) у відтворюваній структурі інвестицій в основний капітал була спрямована на технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств (у 2006р. – 69,6%). Відповідно, витрати на будівництво нових підприємств та розширення діючих становили 18,5% (29,2%), на підтримання діючих потужностей – 0,2% (1,2%).

За обсягами освоєних інвестицій в основний капітал за 2007р. Харківська область знаходилась на 5 місці серед регіонів України після м. Києва, Донецької, Дніпропетровської та Київської областей, а за темпами росту інвестицій – на 12 місці.

У січні-вересні 2008р. в економіку області іноземними інвесторами вкладено 445,3 млн.дол. прямих інвестицій (без урахування обсягів прямих інвестицій, які перейшли з категорії портфельних), що у 1,7 рази більше від надходжень за такий же період 2007р. Основна частка збільшення інвестицій (88,8%) здійснена нерезидентами країн ЄС – 3953 млн.грн.

Майже все збільшення прямих інвестицій (98,7%) – за рахунок грошових внесків, що показано у таблиці.

Таблиця – Динаміка прямих інвестицій (млн.дол. США)

	9 місяців 2007 р.	9 місяців 2008 р.
Збільшення капіталу нерезидентів – всього	268,2	445,3
у тому числі за рахунок		
грошових внесків	254,8	439,4
внесків у вигляді цінних паперів	-	0,3
внесків за рахунок скасування боргу	-	"
реінвестування доходів	1,1	
внесків у вигляді рухомого і нерухомого майна	11,8	2,8
внесків у вигляді нематеріальних активів	-	2,1
придбання корпоративних прав в результаті		
приватизації державного майна	.	-
інших видів здійснення інвестицій	0,5	0,7

В той же час у 2008 році, в основному за рахунок вилучення капіталу (8,3 млн.дол.), зменшення прямих інвестицій склало 10,3 млн.дол. (без урахування обсягів прямих інвестицій, які перейшли до категорії портфельних та утрат капіталу).

У цілому приріст прямих інвестицій, з урахуванням утрат, курсової різниці тощо, за 9 місяців 2008р. склав 477,8 млн.дол., що у 2,4 рази більше приросту за аналогічний період 2007р. Темп росту прямих інвестицій за січень-вересень дорівнював 137,4% (за відповідний період минулого року 119,5%).

Значно збільшився обсяг прямих інвестицій нерезидентів із: Кіпру на 153,2 млн.дол., Франції на 147,6 млн.дол., Сполученого Королівства на 94,7 млн.дол.

Найбільш вагомі обсяги приросту прямих іноземних інвестицій відзначались по підприємствах таких видів економічної діяльності як: фінансова діяльність – 282,3 млн.дол. – основним чином за рахунок вкладень інвесторів із Франції та Кіпру, операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 127,1 млн.дол. – із Кіпру та Сполученого Королівства.

На 1 жовтня 2008р. обсяг прямих іноземних інвестицій в Харківщині становив 1756,5 млн.дол., що складає 629,9 дол. США на одну особу населення (на кінець 2007р. – 459,7 дол. США).

У загальному обсязі прямих інвестицій по Україні питома вага інвестицій, вкладених в економіку Харківщини, за 9 місяців 2008р. збільшилась на 0,4 в.п. і склала 4,7% та за обсягами прямих іноземних інвестицій область впродовж 3-го кварталу перемістилась з четвертого місця

натрете (їй передують м. Київ та Дніпропетровська область).

Підприємства області мають прямі іноземні інвестиції з 54 країн світу. Найбільш значні обсяги прямих іноземних інвестицій вкладено в підприємства області нерезидентами із Франції 705,0 млн.дол. (40,1% до загального обсягу), Кіпру – 470,6 млн.дол. (26,8%), Сполученого Королівства – 227,6 млн.дол. (13,0%), Сполучених Штатів Америки – 80,5 млн.дол. (4,6%), Белізу – 38,6 млн.дол. (2,2%) та Російської Федерації 36,4 млн.дол. (2,1 %). Цим 6 країнам належить 88,8% усіх прямих іноземних інвестицій в області.

Пріоритетними для залучення прямих інвестицій в області, як і у 2007 році, залишалися підприємства, основним видом економічної діяльності яких була: фінансова діяльність – 935,4 млн.дол. (53,3% від загального обсягу інвестицій): операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям 242,3 млн.дол. (13,8%); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 144,0 млн.дол. (8,2%); виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції – 124,9 млн.дол. (7,1%). На підприємствах промисловості було зосереджено більше чверті – 25,6% (449,4 млн.дол.) прямих інвестицій області.

З початку 2008р. за прямі інвестиції звітувало 707 підприємств області.

Більше трьох чвертей прямих інвестицій (80,8%) мали підприємства міста Харкова. Серед районів міста Харкова провідне місце за обсягами прямих інвестицій займає Червонозаводський – 751,0 млн.дол. (42,8%). По районах області найбільші вкладення у Чугуївському – 213,1 млн.дол. (12,1%) та Харківському – 96,6 млн.дол. (5,5%).

Сума кредитів та позик, отриманих підприємствами області від прямих інвесторів-нерезидентів, на 1 жовтня 2008р. склала 365,2 млн.дол. Найбільш вагомими їх обсяги надані інвесторами із Франції – 289,3 млн.дол. та Кіпру – 31,5 млн.дол.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в області, включаючи позичковий капітал, на 1 жовтня 2008р. становив 2121,7 млн.дол.

У січні-вересні 2008 р. з області в економіку інших країн світу резиденти спрямували капітал на суму 0,2 млн.дол.

В той же час за цей період резидентами вилучено 0,1 млн.дол. прямих інвестицій. Також утрати капіталу склали 55,6 млн.дол.

За прямі інвестиції в економіку інших країн звітувало 17 підприємств області.

На 1 жовтня 2008 р. обсяг прямих інвестицій з області становив 9,0 млн.дол., у т.ч. в інші країни світу – 5,1 млн.дол. (56,4% до загального обсягу), в країни СНД – 3,6 млн.дол. (40,3%), в країни ЄС – 0,3 млн.дол. (3,3%).

Прямі інвестиції з області зосереджені в 6 країнах переважна частка (55,8%) – у Сполучених Штатах Америки, більше третини (40,3%) – у Російській Федерації.

Видом економічної діяльності основних інвесторів прямих інвестицій з області, обсяги яких склали 5,0 млн.дол. (55,8%), є фінансова діяльність.

Кредити та позики резидентами області не надавались.

У загальному обсязі прямих, інвестицій з України питома вага інвестицій з області станом на 1 жовтня 2008 р. становила 0,2%.

Сьогодні найбільшу кількість інвестицій вкладають Харківські інвестори у реконструкцію міжнародного аеропорту, будівництво нового терміналу, реконструкцію стадіону «Металіст», що визвано підготовкою до світового чемпіонату з футболу у 2012 р., в якому буде задіяне місто Харків.

Таким чином, інвестиційна діяльність у Харківському регіоні ведеться більш активно у порівнянні з іншими регіонами України.

Висновки. Значний вплив на розвиток економіки Харківського регіону і України в цілому мають внутрішні і зовнішні інвестиції, які являють собою складний механізм, здатний значною мірою збільшити економічний потенціал країни, тому активізації діяльності у цій сфері сприятиме реалізації реформування національної економіки. Особливу роль у процесі раціонального господарювання відіграють іноземні інвестиції. При досягненні макроекономічної стабільності, активізації міжнародного економічного співробітництва можливо очікувати підвищення припливу іноземних інвестицій в розвиток економіки.

Стримуючим чинником є інвестиційний клімат, який продовжує залишатися несприятливим через політичну та економічну нестабільність, високий рівень криміногенності в підприємницькій діяльності, що змушує іноземних інвесторів здійснювати обережну політику у сфері інвестиційного співробітництва з Україною.

Іноземний капітал сьогодні особливо необхідний у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, зняти наростаюче соціальне напруження в суспільстві. У реконструкції та модернізації виробничої діяльності підприємств за участю іноземного капіталу мають потребу практично всі регіони України. Великомасштабного іноземного інвестування вимагає паливно-енергетична галузь.

Отже, необхідні додаткові заходи щодо зниження впливу негативних чинників на інвестиційний клімат в Україні, серед яких досягнення національної згоди між різними соціальними групами, політичними партіями з приводу вирішення загальнонаціональної проблеми виходу України з економічної кризи; вирівнювання економічних показників та боротьба з інфляцією; розробка правової бази інвестування, створення конкретного механізму надання податкових пільг банкам, іноземним інвесторам на довгострокові інвестиції з метою компенсації втрат з уповільнення обороту капіталу.

Я розумію, що викладені положення не дають відповіді на всі аспекти цієї проблеми і я сподіваюсь, що на цій конференції Ви більш детально розглянете низку проблем, які необхідно вирішувати, щоб економік України як можна швидше вийшла із кризового стану, в якому воно знаходиться.

Мені хочеться побажати Вам плідної праці в цій конференції і всього самого найкращого.

Дякую Вам за увагу.

